

U Uvodu; Grčki jezik i njegova narječja sažeto je rečeno sve ono, što je bitno za to pitanje. Dobro bi bilo, kad bi se u drugom izdanju dodala koja stranica o razvoju grčkoga jezika i njegovu prijelazu iz koine u bizantsko doba kao i o odnosu starogrčkoga prema novogrčkom.

Nova obrada glasova i imenskih oblika (Dio I. i II., glava I.—VIII.) u ovakvoj preradbi je sažetija i metodički jasnija. Priređivač je na svakom koraku, gdje je držao, da je to potrebno, upotrebljavao komparativnu metodu, t. j. navodio je primjere iz latinskog jezika. Nadalje, d-r Majnarić je osim nužnih preinaka u terminologiji prema današnjem stanju nauke, mnogo toga prenačio u samoj sintaksi, ispravio i dopunio primjerima, koji su danas učeniku pristupačniji. Kad god je to bilo izričito potrebno, priređivač je specifični grčki izraz preveo dobrim našim izrazom. Na taj je način sintaksa dobila vrlo mnogo u svojoj aktualnosti s obzirom na komparativnu metodu, u koju se upravo zbog ovakvog priređivanja građe, može vrlo lako uputiti svaki lingvist-početnik.

U Dodatku ukratko je obrađen epski heksametar i jampski trimetar. Možda zato nije ništa dodano o elegijskom distihu, jer se pretpostavljalo, da je to učenicima poznato iz latinske metrike.

Na kraju knjige dodani su Popravci. Iako ih ima mnogo, to nije krivnja priređivača nego tehničke opreme same knjige, jer su u anastatičkom priređivanju knjige bili slabi predlošci za snimanje. Iz metodičkih razloga bilo bi najzgodnije, da nastavnik odmah prije upotrebe gramatike popravi prema navedenim uputama pogreške u tekstu, da ne bi kod učenika nastala zabuna, koja je nepotrebna. Ova napomena u nijednom slučaju ne umanjuje vrijednost ove gramatike, kakvu smo odavno očekivali i koja nam je u svakom pogledu dobro došla. Inače je knjiga grafički solidno opremljena, slova su dobra, a pregled je građe jasan. To se osobito odnosi na one dijelove, koje je d-r Majnarić sam priredio ili gdje je u sintaksi dopunio sedmo izdanje Musičeve gramatike.

Htio bih uz ovaj prikaz dviju gramatika još nešto spomenuti, a to ću izraziti s nekoliko rečenica. Kad imamo ovako dobre gramatike, trebalo bi sada misliti i na izradu dobrih rječnika i grčkoga i latinskoga jezika. Rad oko latinskoga rječnika ne bi bio tako težak, jer bi bilo lako dopuniti Divkovićev rječnik, dok bi posao oko grčkoga rječnika zahtijevao više truda. U svakom slučaju, ti su nam rječnici potrebni, ali s napomenom, da se i u tom poslu uvijek vodi računa, da budu na visini moderne leksikografije.

T. Smerdel, Zagreb.

HANS KRAHE: *Die Indogermanisierung Griechenlands und Italiens*, Heidelberg, Winter 1949.

Oba ova K.-ova rada vrijedno je prikazati, jer se odnose na lingvistička pitanja, koja su u u.koj vezi s jezičnom prošlošću balkanskog područja, a potječu od poznatog stručnjaka.

Indoeuropeizacija Grčke i Italije, o kojoj radi prva od navedenih knjižica, nesumnjivo je jedno od onih centralnih pitanja, na kojima se kuša vrijednost lingvističkih teorija. Na njima se najlakše otkrivaju slabosti teoretskih shvaćanja, jer se moraju provesti do krajnjih konzekvenacija. Velika je prednost K.-ove knjižice, što probleme jezičnog stanja prethistorijske Grčke i Italije zahvaća u sklopu evropskih seoba. Mnogo obećava i to, što pisac odmah na prvoj strani ističe, da je „indoevropski“ isključivo lingvistički pojam i da prema tome ništa ne kazuje o antropološkim svojstvima, materijalnoj kulturi i ideološkoj nadgradnji zajednica, na koje se primjenjuje. Nažalost takvo shvaćanje u daljnjem izlaganju nigdje više ne dolazi do izražaja, nego se govori o jedinstvenom „indoevropskom duhu“, „indoevropskoj kulturi“ i shvaćanju života. Na mnogim stranicama susrećemo samo epopeju „svježe nordiske krvi“, koja je pobjedonosno izašla iz borbe s višom, ali njoj suštinski tuđom civilizacijom. Kraj takvih shvaćanja posve je razumljivo, da K. iz činjenice, što

nikada u Grčkoj nije postojalo jezično jedinstvo, zaključuje, da je takvo jedinstvo moralo postojati negdje izvan Grčke. On pretpostavlja tri seobe: jonsku, eolsku i posljednju, dorsku, koju povezuje s velikom ekspanzijom Ilira, nosilaca prethistorijske lužičke kulture. Ta je ekspanzija bila odlučna i za lingvističku sliku Apeninskog poluotoka. K. u prethistorijskim plemenima i plemenskim savezima vidi čvrste u sebi zatvorene jedinice, koje se sele i mijenjaju boravišta, ali po etničkom sastavu i jeziku sačinjavaju strogo odvojene cjeline. A baš se u K.-ovu izlaganju često ističu činjenice, koje takvom shvaćanju protivrivaju. Ovamo spada u prvom redu karakter, što ga je po samom K.-u imala ilirska ekspanzija. Iliri se miješaju s drugim plemenima, ulaze u njihov sastav, povlače ih dalje u smjeru svojeg nadiranja. Ilirski elementi u dorskom plemenskom savezu i indoevropske crte u predgrčkim, neindoevropskim jezicima egejskog područja, o kojima K. govori, najbolji su dokaz za netočnost njegovih prije iznesenih shvaćanja. Opći lingvistički pogledi, s kojima K. pristupa vrlo kompleksnom pitanju indoevropske jezicije, nježnost su u sebi dosta nejedinstveni i često ispravniji u detalju nego u cjelini. Osim toga K. bez temelja tvrdi, da je grčki prvi indoevropski jezik u Grčkoj i da je ilirski kentrum jezik, premda su to dva vrlo sporna pitanja.

*

HANS KRAHE: *Das Venetische, seine Stellung im Kreise der verwandten Sprachen*, Heidelberg, Winter 1950.

Izvanredno je zanimljivo K.-ovo istraživanje veza, što ih venetski ima s drugim indoevropskim jezicima. Tom je pitanju posvećen drugi navedeni rad. Budući da se Herodotovo Ἰλλυρίων Ἑνετοί (I, 196, 1) ne odnosi, kako se dosad pogrešno mislilo, na italske Venete, može se jezična pripadnost te etničke skupine riješiti jedino lingvističkim kriterijima. Na temelju vrlo savjesne, temeljite i svestrane analize fonetike, morfologije i vokabulara venetskog jezika K. do'azi do slijedećih zaključaka:

1. Po nekim je glasovnim osebinama venetski vrlo blizak italskoj skupini i osobito latinskom jeziku. Ovamo ide u prvom redu način, kako se u venetskom javlja i.-e. *-dh-* i *-bh-* (*vh* = *f* ili *-d-*, *-b-*).

2. Po drugim se osebinama venetski približava ilirskom jezičnom sistemu, naročito po načinu, kako se u njem javlja i.-e. *gh* (= ven. *g*), *n* (= ven. *an*) i *-m* (= ven. *-n*).

3. Venetski ima brojne crte zajedničke i italskom i ilirskom sistemu. To su u prvom redu dativi plurala na *-bhos*, genitiv singulara na *-ī* i *or*, *ol* kao zastupnici i.-e. *r* i *l*.

4. Venetski ima mnogo crta zajedničkih s germanskim jezicima. Ovamo idu neke osobitosti pronominalne deklinacije, kao što je akuzativni oblik za ličnu zamjenicu prvog lica: *mexo* prema nominativu: *exo* (isp. gotski *ak. mik* prema nom. *ik.*), zatim pronominalna osnova: *selbo-* i izvođenje posesiva pomoću sufiksa *-no-* i *t d*.

Pored toga venetski se u mnogim osebinama slaže i s keltskim, s kojim se opet slažu italski, germanski i ilirski.

Na temelju takvih rezultata K. smatra, da se venetski ne može pripojiti ni jednoj dosad poznatoj grupi indoevropskih jezika. Po njegovu mišljenju on predstavlja srednji oblik između gore navedenih skupina, naročito između italskog i ilirskog tipa i po tome se mora staviti uz bok osnovnim indoevropskim jezičnim sistemima. Za tumačenje položaja venetskog jezika K. se služi Schmidt-ovom teorijom valova.

Ovaj je rezultat neobično zanimljiv i temeljito pobija K.-ova shvaćanja o u sebi zatvorenim i samo genetički povezanim etničko-jezičnim cjelinama. Osim toga bačeno je novo svijetlo na italsko-ilirsko-keltske uzajamne jezične utjecaje i na konstantno previranje u fiksiranju pojedinih crta jezičnih sistema.

R. Katičić, Zagreb.